Helsingin käräjäoikeus

Lausunto

17.02.2026

Asia: VN/22315/2023

Lausuntopyyntö: menettämisseuraamuksia koskevat lainsäädäntömuutokset, työryhmän mietintö

Direktiivin sisältö ja suhde Suomen lainsäädäntöön

Mitä huomioita teillä on direktiivin sisällöstä ja suhteesta Suomen lainsäädäntöön?

Ei lausuttavaa.

Keskeiset ehdotukset

Rikoshyödyn poisottamisessa vaadittavan näyttökynnyksen alentaminen ja ehdotettu näyttökynnys

Työryhmämietinnössä esitetään selittämättömän omaisuuden menettämiselle syytä olettaa -kynnystä. Kynnyksen valinnan osalta käräjäoikeudella ei ole lausuttavaa.

Syytä olettaa -kynnyksen täyttymistä on tarkemmin perusteltu erityisesti mietinnön sivuilla 222-223.

Käräjäoikeus kiinnittää huomiota siihen, että laajennetun hyödyn menettämistä koskevassa oikeuskäytännössä keskeinen merkitys on mietinnössä mainittujen seikkojen ohella annettu myös omaisuuden kätkemiselle/säilytystavalle (ks. myös HE 4/2016 vp s. 44), mikä lienee merkityksellinen seikka selittämättömänkin omaisuuden näyttökynnyksen täyttymistä arvioitaessa. Ehdotamme harkittavaksi, tulisiko tämä tarkemmin tuoda esille hallituksen esityksessä. (Ks. esimerkiksi KKO 2006:9 (kohta 5), jossa rahoja oli säilytetty eri puolilla asuntoa ja viime vuosien hovioikeuskäytännöstä esimerkinomaisesti Helsingin HO 27.3.2024 nro 24/113490, jossa rahoja säilytettiin DVD-laatikoissa, Helsingin HO 30.6.2021 nro 21/129382, jossa rahoja säilytettyyn pakastimessa, sekä Turun HO 22.5.2020 nro 20/118493, jossa rahoja säilytettyyn sängyn patjojen välissä. Rikoshyödyn menettämistä koskevassa ratkaisussa KKO 1999:89 rahoja oli säilytetty halkopinossa.)

Mietinnössä todetusti syyttäjä voisi jatkossa samassa rikosasiassa vaatia omaisuutta menettäväksi ensisijaisesti rikoshyötynä, toissijaisesti laajennettuna hyötynä ja viimesijaisesti selittämättömänä

omaisuutena (s. 170 ja s. 221). Kaikkiin näihin menettämisseuraamuksiin olisi omat näyttökynnyksensä.

Käytännössä myös todistustaakan jako vaihtelisi siten, että ensi- ja viimesijaisessa vaatimuksessa todistustaakka olisi syyttäjällä kun taas toissijaisessa vaatimuksessa vastaajalla. Asetelma voi aiheuttaa jossain määrin epäselvyyttä. Uudistus tulee korostamaan koulutuksen merkitystä koko oikeudenhoidon sektorilla.

Kuten työryhmämietinnöstä ilmenee, esimerkiksi TIV:n järjestämä koulutus on ollut vähäistä.

On oletettavaa, että käytännössä päädyttäisiin useinkin tilanteisiin, jossa selitysvelvollisuus omaisuuden alkuperästä siirtyy vastaajalle. Mietinnössä (s. 222 ja s. 317) on aiheellisesti tuotu esille perustuslakivaliokunnankin näkemys, jonka mukaan tietyn omaisuuden omistussuhteista ja alkuperästä voi yleensä parhaiten esittää näyttöä se, jonka hallusta omaisuus on tavattu sekä toisaalta se, ettei tule kuitenkaan asettaa kohtuuttomia vaatimuksia sille, milloin vastaajan katsotaan saattaneen omaisuuden laillisen alkuperän todennäköiseksi. Esityksen luettavuuden ja selkeyden näkökulmasta ehdotamme harkitsemaan sitä, tulisiko kohdassa 11.4. selostetut syyttäjän todistustaakan täyttymistä koskevat näkökulmat (erityisesti s. 316–318) siirtää tai toistaa säännöskohtaisessa perustelussa, jotka tällä hetkellä ovat tältä osin suppeammat.

Mietinnössä on asianomistajan vahingonkorvauksen osalta kiinnitetty huomiota kaksinkertaisen konfiskoinnin välttämiseen sekä menettämisseuraamuksen ja vahingonkorvauksen keskinäiseen suhteeseen. Kiinnitämme huomiota siihen, että myös selittämättömän omaisuuden poisottamisessa voi nousta esille kaksinkertaisen konfiskaation vaara. Mikäli vastaaja on aiemmassa oikeudenkäynnissä tuomittu menettämään valtiolle rikoslain 10 luvun 2 §:n perusteella rikoshyötyä, joka on jäänyt takavarikoimatta, vastaaja voinee selittämätöntä omaisuutta koskevassa myöhemmässä oikeudenkäynnissä saattaa todennäköiseksi, että menetettäväksi vaadittava selittämätön omaisuus on peräisin aiemman tuomion kohteena olleesta rikoksesta. Asetelma ei ole tuntematon nytkään, jos vastaajalta myöhemmässä oikeudenkäynnissä tavataan rikoslain 10 luvun 3 §:n mukaista laajennettua hyötyä, jonka osalta vastaaja saattaa todennäköiseksi, että kyse on aiemman tuomion kohteena olleesta rikoslain 10 luvun 2 §:n mukaisesta rikoshyödystä (ks. tilanteesta myös esimerkiksi Viljanen 2007: Konfiskaatio rikosoikeudellisena seuraamuksen s. 235 ja Fredman 2025: Rikosasianajajan käsikirja s. 1004). Ehdotamme harkitsemaan, tulisiko hallituksen esityksessä lausua menettelystä tällaisessa tilanteessa.

Toteamme vielä yleisesti, että keskeinen ongelma rikoshyödyn poisottamisessa ei nähdäksemme tällä hetkellä ole se, etteikö nykyinenkin menettämisseuraamussääntely mahdollistaisi hyödyn poisottamista, vaan se, että konfiskoitavaa varallisuutta ei useinkaan löydetä. Tilannetta kuvastaa työryhmämietinnön liitteenä oleva taulukko.

Rikoshyödyn poisottamista koskevan menettelyn ottaminen käyttöön rikosoikeudenkäynnin ulkopuolella

Erilliset konfiskaatiokanteet ovat käsityksemme mukaan tällä hetkellä suhteellisen harvinaisia. Uudistus tulee tältäkin osin korostamaan koulutuksen merkitystä koko oikeudenhoidon sektorilla.

Työryhmämietinnössä ehdotetaan kuulutusmenettelyn käyttöönottoa. Ehdotusta voidaan pitää kannatettavana, sillä se mahdollistanee menettämisseuraamusasian käsittelyn eräiden vaikeasti tavoitettavien vastaajien kohdalla.

Rahanpesuun liittyvän rikoshyödyn takaisinsaamisen tehostaminen

Työryhmämietinnössä esitetään, että rahanpesurikoksessa voitaisiin jatkossa konfiskoida rahanpesun kohteena olevan omaisuuden arvo. Rahanperusrikokset ovat suhteellisen yleisiä, ja ehdotuksen käytännön merkitys tullee olemaan suuri.

Kiinnitämme huomiota siihen, että rahanpesurikollisuus on tyypillistä liitännäisrikollisuutta esimerkiksi järjestäytyneessä huumausainerikollisuudessa, jossa epäitsenäisessä roolissa olevia tekijöitä käytetään niin sanottuina rahakuriireina. Tällaiset henkilöt tyypillisesti ovat etäämmällä varsinaisen rikossuunnitelman tekemisestä ja rikoksesta hyötymisestä. Työryhmämietinnössä ohjeistetaan tältä osin seuraavaa (s. 145 ja 237) ”Rahanpesun kohteen arvokonfiskaatiota harkittaessa tulisi -- kiinnittää erityistä huomiota rangaistuksellisuuden välttämiseen ja menettämisseuraamuksen oikeasuhtaisuuteen, mikä edellyttäisi muun ohella tekijän roolin tarkastelua tekokokonaisuudessa. Edellä mainituista syistä rahanpesun kohteen arvokonfiskaatiota tulisi myös olla mahdollista kohtuullistaa.”

Epäitsenäisessä roolissa olevien tekijöiden kohdalla lienee useinkin vaara siitä, että menettämisseuraamus tosiasiallisesti muodostuisi rangaistuksen luonteiseksi seuraamukseksi. Rahakuriirit ovat oikeudenkäynneissä usein esiintyvä ilmiö (ks. myös esim. KKO 2024:77), mistä syystä ehdotamme, että hallituksen esityksessä laajemmin perusteltaisiin sitä, miten tekijän rooli osana tekokokonaisuutta tulisi huomioida.

Laajennettu hyödyn menettäminen

Käräjäoikeudella ei ole lausuttavaa siitä, että laiton tuontitavaraan ryhtyminen lisättäisiin laajennetun hyödyn menettämisen liipaisinrikokseksi.

Säännöskohtaisissa perusteluissa (s. 219-220) on todettu ”Edellytyksiä harkittaessa tulisi kiinnittää huomiota tekokokonaisuuteen, johon kuuluisi myös ryhtymisrikoksen esirikos. Jos esirikos ei itsessään ole liipaisinrikos, mikä koskee säännöstelyrikosta, lievää säännöstelyrikosta, lievää salakuljetusta, veropetosta ja lievää veropetosta, laajennetun hyötykonfiskaation kohdistamiselle

ryhtymisrikokseen olisi vähemmän perusteita. Vastaavasti perusteita olisi enemmän, jos kyse olisi laajamittaisesta, verkostomaisesta kokonaisuudesta, jonka esirikokset olisivat myös liipaisinrikoksia”.

Perusteluissa on siten tällä hetkellä keskitytty käytännössä liipaisinrikoksen laatuun, jolla perusteella on esitetty kannanottoja laajennetun hyödyn tuomitsemisen edellytyksistä. Ehdotamme harkitsemaan sitä, tulisiko säännöskohtaisissa perusteluissa huomioida tarkemmin rikoslain 10 luvun 3 §:n 1 momentin viimeisen virkkeen harkintakriteerit sekä kokonaisharkinnan merkitys (ks. esim. KKO 2025:7 kohta 21 sekä viitattu LaVM 4/2016 vp s. 7–8, jossa on pidetty selvänä, että jos esimerkiksi omaisuutta käytetään uusien rikosten tekemiseen, jo tämä voi olla riittävä syy tuomita menettämisseuraamus; yleisellä tasolla nämä seikat on tuotu esille työryhmämietinnön sivulla 150.)

Edellä viitatussa mietinnön kohdassa (s. 220 ja vastaavasti s. 151) on käytetty ilmaisua ”verkostomainen”, mikä on käsitteenä jossain määrin epäselvä. Vaikka suomalainen järjestäytynyt rikollisuus on käsityksemme mukaan nykyisin usein juuri verkostomaista (ks. esim. OM 2025:7 s. 18), kyse ei ole merkityssisällöltään vakiintuneesta käsitteestä, eikä myöskään välttämättä kata kaikkea järjestäytynyttä tai organisoitunutta rikollisuutta. Ehdotamme harkitsemaan sitä, tulisiko hallituksen esityksessä ennemmin painottaa järjestäytymisen astetta kuin järjestäytymisen tapaa. (Ks. esim. KKO 2025:7, jossa laajennetun hyödyn tuomitsemisen edellytysten arvioinnissa on annettu painoarvoa sille, että kyse oli ”järjestäytyneestä” huumausainerikollisuudesta (kohta 26).)

Rikoshyödyn jäljittäminen ja tunnistaminen

Ei lausuttavaa.

Omaisuuden hallinnointi

Ei lausuttavaa.

Hyödyn menettämisen ja asianomistajan vahingonkorvauksen suhde rajat ylittävissä tilanteissa

Ehdotusta oikeustilan selventämisestä voidaan pitää kannatettavana.

Menettämisseuraamuksen ja ennallistamisen suhde ympäristörikoksissa

Ehdotusta oikeustilan selventämisestä voidaan pitää kannatettavana.

Menettämisseuraamuksen täytäntöönpanon ja muiden rikokseen liittyvien vaatimusten yhteensovittaminen

Työryhmämietinnössä on korostettu (s. 225-226), että ”Vastaavuuden täyttyminen menettämisseuraamuksen täytäntöönpanovaiheessa edellyttää sitä, että tuomittu menettämisseuraamus ja sen jälkeen annettuun tuomioistuimen ratkaisuun perustuva vahingonkorvaus tai edunpalautus ovat päällekkäisiä. -- Vastaavuusarviointi on käytännössä voinut olla haastavaa esimerkiksi tilanteissa, joissa rikoshyödyn määrä on arvioitu ja asiassa on useita vastaajia ja/tai korvauksenhakijoita. Tärkeää onkin, että tuomioistuimen ratkaisussa yksilöidään, mistä menettämisseuraamus koostuu (esim. mitkä osuudet arvioidusta määrästä ovat peräisin mistä rikoksesta), ja asianomistaja vahingonkorvausvaatimuksessaan yksilöi, mihin hänelle aiheutunut

vahinko täsmällisesti perustuu. Yksilöinti voi ilmetä esimerkiksi tuomion perusteluista tai tuomioistuimen vahvistamasta sovinnosta.”

Nähdäksemme on aiheellista painottaa sitäkin, että kantajan tulisi riittävän selkeästi vaatimuksessaan eritellä se, mistä menettämisseuraamus koostuu. Mietinnössä esitetyn tavoitteen näkökulmasta hankalia voivat olla tilanteet, joissa syyttäjä on esittänyt yhteisen rikoshyötyvaatimuksen usean eri rikoksen osalta.

Tältäkin osin uudistus tulee korostamaan myös koulutuksen merkitystä koko oikeudenhoidon sektorilla. Kuten työryhmämietinnöstä ilmenee, esimerkiksi TIV:n järjestämä koulutus on ollut vähäistä.

Vaikutukset

Miten kommentoitte mietinnön arvioita ihmisiin kohdistuvista ja yhteiskunnallisista vaikutuksista?

Ei lausuttavaa.

Miten kommentoitte mietinnön arvioita vaikutuksista viranomaisten toimintaan?

Työryhmämietinnössä on aiheellisesti tuotu ilmi, että ehdotettujen ”muutosten voidaan arvioida aiheuttavan jonkin verran juttumäärien lisääntymistä ja muuta lisätyötä esitutkintaviranomaisille, syyttäjille, tuomioistuimille ja täytäntöönpanoviranomaisille. Tarkempien lukumäärien arvioimiseen liittyy kuitenkin epävarmuustekijöitä.” (s. 170)

Silloin kun selittämättömän omaisuuden menettämistä koskeva vaatimus esitetään syytteen yhteydessä viimesijaisena vaatimuksena, tämä jonkin verran lisännee käsittelyn kestoa. Vaikutus ei liene kuitenkaan merkittävä (kuten mietinnön s. 176).

Vaatimus selittämättömän omaisuuden lisääntymisestä voidaan esittää myös itsenäisenä kanteena, minkä voidaan arvioida jonkin verran lisäävän kaikkien tuomioistuinten työmäärää. Voidaan arvioida, että kanteiden määrä keskittyy erityisesti sellaisiin tuomioistuimiin, joissa käsitellään muutoinkin paljon esimerkiksi järjestäytynyttä rikollisuutta tai huumausainerikollisuutta koskevia juttuja, kuten juuri Helsingin käräjäoikeuteen.

Edelleen myös kuulutustiedoksiannon käyttöönotto lisännee jonkin verran kaikkien tuomioistuinten työmäärää, mutta työmäärän lisäys painottunee tuomioistuimiin, joissa on paljon ulkomaalaisia vastaajia, kuten juuri Helsingin käräjäoikeuteen.

Vanhentumisaikojen yleisen korottamisen ja selittämätöntä omaisuutta koskevan pitkän vanhentumisajan johdosta menettämisseuraamuksen tuomitseminen ei liene useinkaan vanhentuvan, mikä jossain määrin vaikuttanee myös vaatimusten määrään.

Miten kommentoitte mietinnön arvioita taloudellisista vaikutuksista?

Ei lausuttavaa.

Millaisia muita vaikutuksia arvioitte ehdotuksilla olevan?

Ei lausuttavaa.

Vaihtoehtoiset ratkaisut

Miten kommentoitte muita toteuttamisvaihtoehtoja (mietinnön jakso 5)? Millaisia vaikutuksia niillä olisi?

Ei lausuttavaa.

Onko jokin muu tapa, jolla esityksen tavoitteet voitaisiin toteuttaa?

Ei lausuttavaa.

Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Miten kommentoitte mietinnön näkemyksiä, jotka koskevat suhdetta perustuslakiin ja säätämisjärjestystä (mietinnön jakso 11)?

Ei lausuttavaa.

Lakitekniset huomiot

Lakitekniset ja muut yksityiskohtaiset huomionne lakiehdotuksista ja niiden säännöskohtaisista perusteluista (jakso 7)?

Ei lausuttavaa.

Muut havaintonne ja kommenttinne esitysluonnoksesta

-

Ei lausuttavaa.

Pakkala Sirpa
Helsingin käräjäoikeus

Jokela Henna
Helsingin käräjäoikeus - Lausunnon valmistellut käräjätuomari Aaron Fagerholm ja käräjätuomari Johanna Helminen.